

■ **Дмитро Гладких**
Dmytro Hladkykh

Кандидат економічних наук, доцент
Ph.D. (Economics), Associate Professor
E-mail: dgladkikh@ukr.net

Джерела доходів і напрями витрат українських банків за підсумками 2013 року

Income sources and directions of expenses of Ukrainian banks by the 2013 results

Продовжуємо серію публікацій, присвячених аналізу результатів діяльності банківської системи України за підсумками 2013 року. У попередньому номері журналу “Вісник НБУ” було опубліковано аналіз ключових показників діяльності банків, зроблений нашим постійним позаштатним оглядачем на основі даних фінансової звітності банківських установ (структури активів, зобов’язань, капіталу, інформації про прибутки і збитки) станом на 01.01.2014 р. У цьому матеріалі автор досліджує основні тенденції в структурі доходів і витрат деяких банків України, чії показники виявилися найвищими або найнижчими у банківській системі.

Зауважимо, що дестабілізація ситуації у фінансовій сфері на початку 2014 року, безумовно, позначилася і на структурі доходів та витрат банків, проте наголошуємо, що в матеріалі аналізуються показники за результатами 2013 року. Також зазначимо, що даний експрес-аналіз, коментарі та висновки автора відображають його власну точку зору і не є офіційною оцінкою діяльності банків з боку Національного банку України.

We continue a series of publications analyzing banking system of Ukraine operation by the results of 2013. In the previous issue of the “Herald of the NBU”, there was published the analysis of key indices of banks of Ukraine activities, which was made on the ground of data of financial reports of banking institutions (structure of assets, liabilities and capital, information about gains and losses) as of 1 January 2014 by our permanent out-of-staff observer. In this article, the author investigates main trends in the structure of income and expenses of some banks of Ukraine whose indices were found to be the highest or the lowest in the banking system.

There is no doubt that destabilization of the situation in the financial area at the beginning of 2014 affected the structure of income and expenses of banks. Nevertheless, we emphasize that the article deals with indices for 2013. We also take notice of the fact that the express-analysis given in the article as well as author’s comments and conclusions reflect his own point of view, and they are not the official assessment of banks’ activities by the National Bank of Ukraine.

Структура доходів і витрат банківської установи дає можливість у загальних рисах описати її фінансовий стан, прибутковість, масштаб операцій порівняно з конкурентами, основні напрями діяльності, якість кредитного портфеля, ступінь участі у формуванні податкових надходжень бюджету. Цей перелік показників далеко не вичерпаний, однак свідчить про те, що аналіз складових банківських доходів і витрат є необхідною передумовою для визначення доцільності співпраці з тим чи іншим банком потенційних клієнтів, вкладників, інвесторів, інших банків.

Вихідними даними для аналізу структури доходів і витрат окремих банків і банківської системи в цілому є розгорнута інформація про прибутки і збитки банків України, яка публікується щоквартально.

Динаміка доходів банківської системи протягом 2009–2013 рр. (див.

таблицю 1) дає можливість визначити такі основні тенденції:

- процентні доходи на рівні 80–85% традиційно домінують у структурі валових доходів. Це пояснюється тим, що кредитування в різних формах було і залишається основним напрямком банківської діяльності;

- комісійні доходи (11–14%) є другим за питомою вагою джерелом банківського прибутку, значення якого поступово зростає завдяки розширенню переліку банківських операцій, впровадженню нових продуктів і технологій, збільшенню кількості клієнтів і споживачів банківських послуг;

- частка доходів від торговельних операцій (включно з валютними операціями та торгівлею цінними паперами) в останні роки не перевищує 1–3% унаслідок низької курсової маржі (для валютних операцій) та волатильності на ринку цінних паперів, що іноді навіть провокує локальні збитки.

Далі розглянемо структуру банківських доходів у розрізі окремих установ. Як було зазначено вище, процентні доходи банківської системи в цілому в останні роки коливаються в межах 80–85% від загального обсягу отриманих доходів. Отже, якщо певний банк має питому вагу процентних доходів на рівні 80%, то цей банк є “середньостатистичним”. Якщо ж частка процентних доходів якогось банку становить 25% чи 99%, це вже є підставою для запитання про причини такого відхилення від загальної тенденції. Причин може бути кілька — як позитивних, так і негативних.

Наприклад, питома вага процентних доходів банку X низька. З одного боку, це може свідчити про те, що цей банк має проблемний кредитний портфель, який не забезпечує надходження процентних доходів, з другого, — що банк X не має можливості знайти надійних позичальників чи свідомо не

Таблиця 1. Структура доходів банківської системи у 2009–2013 рр.

Показники	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%
Процентні доходи	119.1	85	113.3	83	113.4	80	119.3	80	132.3	80
Комісійні доходи	16.1	12	15.4	11	18.5	13	20.0	14	23.1	14
Результат від торговельних операцій	2.0	1	3.0	2	3.4	2	4.4	3	3.6	2
Інші доходи	3.2	2	4.3	3	6.9	5	4.9	3	6.5	4
Разом	140.4	100	136.0	100	142.2	100	148.6	100	165.5	100

розвиває кредитування з різних причин. Отже, кредитний портфель банку Х або невеликий, або “поганий”. Для банку це, безумовно, негативна ситуація, що потребує виправлення. Водночас банк може успішно займатися кредитуванням, мати якісний кредитний портфель достатнього обсягу, але при цьому настільки активно займатися торговельними операціями чи наданням різноманітних банківських послуг, що питома вага процентних доходів на тлі інших доходів буде невеликою. Така ситуація є цілком нормальною.

Інший приклад: питома вага процентних доходів банку У становить 90%. Це може свідчити як про його “консерватизм” (банк має задовільний кредитний портфель, свідомо орієнтується переважно на отримання доходів від кредитної діяльності і не прагне пропонувати клієнтам широкий асортимент банківських послуг), так і бути наслідком незадовіль-

ної організації роботи з розширення номенклатури послуг, невдалої тарифної політики, відсутності стратегії розвитку мережі відділень.

Зауважимо також, що деякі банки за результатами діяльності в 2013 році мають від’ємний результат від торговельних операцій (тобто збитки). Це також може провокувати надмірно високе значення частки процентних доходів.

У таблиці 2 наведено перелік банків з високою ($\geq 95\%$) і низькою ($\leq 50\%$) питоною вагою процентних доходів у структурі доходів.

Серед зазначених у таблиці 2 банків є нові, зареєстровані протягом 2013 року, котрі мають велику або малу питому вагу процентних доходів у структурі валового доходу. Такий результат може пояснюватись або відносно невеликим (поки що) обсягом комісійних доходів (Держзембанк, “Гефест”, “Портал”, Інвестиційно-трастовий банк), або високими темпами нарощування комісійних доходів на тлі повільнішого (поки що) зростання кредитного портфеля (“Розрахунковий центр”, “Михайлівський”, “Юнісон”).

Вище зазначено причини, внаслідок яких процентні доходи банку можуть бути надмірно великими чи аномально малими. У зв’язку з цим зазначимо, що відповідно до впливу аналогічних різноманітних причин комісійні доходи і результат від торговельних операцій також можуть суттєво відхилятися від середніх значень по банківській системі. Такі відхилення самі собою, без урахування інших показників доходів, не свідчать про якісь здобутки чи негаразди конкретного банку, проте, безумовно, потребують подальшого дослідження причин їхнього виникнення.

Отже, таблиці 3 і 4 містять перелік банків, котрі мають велику чи малу (порівняно із середніми показниками по банківській системі) питому вагу комісійних доходів і доходів від торговельних операцій.

При цьому слід звернути увагу на те, що новостворені банки “Гефест”, Держзембанк, Інвестиційно-трасто-

вий банк, “Авангард”, “Портал”, “Розрахунковий центр” (див. таблицю 3) абсолютно закономірно ще не встигли побудувати розгалужену мережу точок продажу та забезпечити суттєві комісійні доходи від клієнтського обслуговування.

Натомість банк “Михайлівський” (див. таблицю 4) – також новий банк, але значну частку доходів від торговельних операцій у його валових доходах можемо пояснити незначними (поки що) обсягами кредитування та комісійним результатом.

Розглянувши в загальних рисах існуючі пропорції банківських доходів, проаналізуємо на предмет збалансованості структуру банківських витрат. У таблиці 5 наведено структуру витрат банківської системи протягом 2009–2013 років.

Аналіз даних таблиці 5 дає підстави стверджувати, що структура витрат банківської системи України в цілому відображає такі основні тенденції:

- процентні витрати, питома вага яких коливається в межах 38–49%, є основною статтею банківських видатків;

- частка адміністративних та інших операційних витрат (включно з витратами на персонал, оренду, утримання основних засобів, господарськими, комунальними, транспортними витратами тощо) становить 21–35%;

- відрахування в страхові резерви є наступною за розмірами частки позицією в структурі витрат, що коливається в межах від 15 до 38%;

- комісійні витрати стабільно становлять 2% від валових витрат;

- обсяг надходжень податку на прибуток у цілому по банківській системі в 2009–2010 рр. був від’ємним, у 2011 році банки сплатили до бюджету 1.2 млрд. грн., у 2012-му – 379 млн. грн., а протягом 2013 року обсяг сплаченого податку на прибуток сягнув позначки 1.6 млрд. грн.

Іноді виникають ситуації, коли окремі статті банківських доходів можуть бути від’ємними. Насамперед це стосується результату від торговельних операцій. У цьому випадку аналіз структури доходів певного банку суттєво ускладнюється внаслідок того, що питома вага інших дохідних статей може не виправдано зростати.

Подібні випадки трапляються і в процесі аналізу структури витрат, проте “найпроблемнішою” серед витратних статей є відрахування до страхових резервів. Адже обсяг страхових резервів може збільшуватися не лише завдя-

Таблиця 2. Банки, що мають найбільшу і найменшу питому вагу процентних доходів за результатами діяльності в 2013 році

Банки, що мають найбільшу ($\geq 95\%$) питому вагу процентних доходів	Значення показника, %
Держзембанк	100
“Гефест”	100
Інвестиційно-трастовий банк	100
“Портал”	100
“Фінансова ініціатива”	99
“Національні інвестиції”	98
АСВІО-банк	98
Фортуна-банк	98
Кредит-оптима-банк	98
Юнекс-банк	96
Промекономбанк	96
Європромбанк	96
“Софійський”	95
Місто-банк	95
Банки, що мають найменшу ($\leq 50\%$) питому вагу процентних доходів	Значення показника, %
“Розрахунковий центр”	6
“Ренесанс-капітал”	25
Грін-банк	25
“Траст”	31
“Форум”	34
БТА-банк	41
“Михайлівський”	46
“Альянс”	49
“Юнісон”	50

Таблиця 3. Банки, що мають найбільшу і найменшу питому вагу комісійних доходів за результатами діяльності в 2013 році

Банки, що мають найбільшу (≥ 30%) питому вагу комісійних доходів	Значення показника, %
"Траст"	49
Укркомунбанк	45
Дельта-банк	37
"Національний кредит"	37
Інтеграл-банк	36
Терра-банк	35
Східно-промисловий банк	34
Вернум-банк	34
Комінвестбанк	32
Прайм-банк	32
"Фамільний"	30
"Велес"	30
Банки, що мають найменшу (≤ 2%) питому вагу комісійних доходів	Значення показника, %
"Гефест"	0
Держзембанк	0
Інвестиційно-трастовий банк	0
"Авангард"	0
Альпарі-банк	0
Інтербанк	0
"Портал"	1
Платинум-банк	1
"Альянс"	1
Промекономбанк	1
АСВІО-банк	1
"Фінансовий партнер"	1
"Даніель"	2
"Конкорд"	2
"Фінансова ініціатива"	2
Кредит-оптима-банк	2
ДіВі-банк	2
"Розрахунковий центр"	2
Український банк реконструкції та розвитку	2

ки зростанню кредитного портфеля (що добре), а й унаслідок погіршення його якості (що погано). Так само скорочення витрат на формування резервів може свідчити не лише про зменшення обсягу працюючого кредитного портфеля (що погано), а й про поліпшення його якості (що добре). Єдиним відносно надійним показником, який міг би зарадити в цій ситуації, є відношення сформованих резервів до кредитного портфеля станом на звітну дату (чим менший цей коефіцієнт, тим вища якість кредитного портфеля, якщо, звичайно, банк не приховує свої

Таблиця 4. Банки, що мають найбільшу питому вагу доходів від торговельних операцій або збитки від них за результатами діяльності в 2013 році

Банки, що мають найбільшу (≥ 15%) питому вагу доходів від торговельних операцій	Значення показника, %
"Альянс"	49
"Михайлівський"	45
Стібанк	37
"Меркурій"	28
Агрокомбанк	19
"Хрещатик"	18
"Контракт"	17
БМ-банк	17
Радикал-банк	16
Експобанк	16
Актабанк	15
Дойче-банк ДБУ	15
Банки, що мають значні (≥ 10 млн. грн.) збитки від торговельних операцій	Значення показника, тис. грн.
Альфа-банк	-137 549
Укрсоцбанк	-103 464
Кредитпромбанк	-76 628
ВТБ-банк	-73 148
Банк "З/4"	-55 390
Омега-банк	-49 188
Інтеграл-банк	-46 496
Брокбізнесбанк	-32 352
"Форум"	-20 810
"Фінансова ініціатива"	-20 232
СЕБ-корпоративний банк	-17 534
Ідея-банк	-16 700
"Національні інвестиції"	-16 592
"Русский стандарт"	-11 887
Фідобанк	-10 592

негаразди і коректно класифікує надані кредити). Проте щоквартальна розгорнута інформація про прибутки і збитки банків не містить даних про структуру їхніх активів та обсяги кредитних портфелів. Таким чином, під час аналізу структури витрат окремих банківських установ маємо враховувати описану вище проблему оцінки витрат на формування резервів.

Таблиці 6 і 7 містять перелік банків, котрі впродовж 2013 року здійснили найбільші витрати на формування страхових резервів і отримали найбільші доходи від зменшення страхових резервів. Якщо точніше, це були не доходи, а зменшення витрат.

Як зазначалося вище, процентні витрати банківської системи в цілому

Таблиця 5. Структура витрат банківської системи в 2009–2013 рр.

Показники	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%
Процентні витрати	65.4	38	61.4	41	59.5	40	68.2	47	80.9	49
Комісійні витрати	3.0	2	2.7	2	3.1	2	3.1	2	4.0	2
Адміністративні та інші операційні витрати	36.6	21	39.1	26	50.4	34	50.0	35	52.4	32
Витрати на формування резервів	66.1	38	45.8	31	35.5	24	20.9	15	25.2	16
Інші витрати	1.4	1	0.1	0	0.2	0	1.1	1	0.0	0
Податок на прибуток	-0.7	0	-0.1	0	1.2	1	0.4	0	1.6	1
Разом	171.9	100	149.0	100	149.9	100	143.7	100	164.0	100

Таблиця 6. Банки, які протягом 2013 року здійснили найбільші абсолютні витрати на формування страхових резервів і отримали найбільші доходи від зменшення страхових резервів

Банки, що здійснили найбільші витрати на формування страхових резервів (≥ 300 млн. грн.)	Значення показника, тис. грн.
Промінвестбанк	3 035 513
Укресімбанк	2 783 005
Ощадбанк	2 735 911
Приватбанк	2 668 608
Райффайзен-банк "Аваль"	1 673 646
Дельта-банк	1 303 764
ВТБ-банк	1 280 065
Перший український міжнародний банк	1 020 566
Альфа-банк	989 339
"Форум"	973 995
ОТП-банк	958 656
Укрсоцбанк	935 752
Платинум-банк	569 520
Дочірній банк Сбербанку Росії	428 135
ДіВі-банк	398 252
"Фінансова ініціатива"	392 591
ІНГ-банк Україна	388 351
"Русский стандарт"	357 835
Омега-банк	312 298
Банки, що отримали значний дохід від зменшення страхових резервів (≥ 10 млн. грн.)	Значення показника, тис. грн.
Укргазбанк	354 989
"Надра"	297 359
Правекс-банк	144 346
"Преміум"	87 441
Експобанк	61 162
Родовід-банк	52 758
"Аркада"	35 097
Універсал-банк	33 611
Інтеграл-банк	33 111
Фідобанк	30 532
Прокредит-банк	24 598
"Національний кредит"	22 857
"Золоті ворота"	22 837
"Капітал"	21 061
Індустріалбанк	19 335
"Морський"	14 619
Марфін-банк	14 455
Укргазпромбанк	12 790
Енергобанк	11 921

в останні роки коливаються в межах 38–49% від загального обсягу видатків. Отже, якщо у певного банку частка процентних витрат становить 50%, то цей банк є "середньостатистичним". Якщо ж питома вага процентних витрат банку суттєво відхиляється у той чи інший бік від цього значення, виникає запитання про причини такого відхилення від загальної тенденції. Пояснень цьому може бути кілька, і всі вони не можуть вважатися однозначно позитивними чи негативними.

У таблиці 8 наведено перелік банків, котрі мають найбільшу і найменшу питому вагу процентних витрат.

Стосовно верхньої частини таблиці 8, тобто банків із відносно великими процентними витратами, то більшість

Таблиця 7. Банки, що протягом 2013 року здійснили найбільші відносні витрати на формування страхових резервів (≥ 30% валових витрат)

Назва банку	Відсотки від валових витрат	Тис. грн.
"Юніон стандарт"	80	97 319
Грін-банк	72	93 831
"Аксиома"	65	84 801
"Конкорд"	63	21 165
Омега-банк	62	312 298
Унікомбанк	59	46 505
Інтербанк	56	30 019
"Ринкові технології"	52	70 013
ІНГ-банк Україна	49	388 351
ДіВі-банк	45	398 252
"Велес"	43	11 851
Промінвестбанк	42	3 035 513
КСГ-банк	42	20 011
"Кліринговий дім"	39	142 684
Меліор-банк	38	26 491
Класик-банк	37	49 787
"Форум"	36	973 995
Реал-банк	35	170 063
Ідея-банк	33	266 102
Фінанс-банк	31	8 339
Місто-банк	31	71 372
"Альянс"	30	5 253

Таблиця 8. Банки, котрі мають найбільшу і найменшу питому вагу процентних витрат за результатами діяльності в 2013 році

Банки, котрі мають найбільшу (≥ 70%) питому вагу процентних витрат	Значення показника, %
Родовід-банк	96
"Капітал"	83
"Морський"	82
"Національні інвестиції"	82
Укргазбанк	81
"Український фінансовий світ"	76
ВіЕйБі-банк	76
Укрінбанк	75
"Порто-Франко"	74
"Золоті ворота"	74
Євробанк	74
Фінбанк	73
"Київська Русь"	72
"Камбіо"	72
Єврогазбанк	71
Авант-банк	71
"Даніель"	71
"Демарк"	70
Актив-банк	70
Брокбізнесбанк	70
Банки, котрі мають найменшу (≤ 15%) питому вагу процентних витрат	Значення показника, %
"Розрахунковий центр"	0
"Гефест"	0
"Авангард"	0
Альпарі-банк	1
Держзембанк	1
Інвестиційно-трастовий банк	2
Дойче-банк ДБУ	3
"Центр"	4
"Ренесанс-капітал"	6
Фінанс-банк	6
ІНГ-банк Україна	7
"Велес"	8
Грін-банк	9
СЕБ-корпоративний банк	9
"Михайлівський"	11
"Юніон стандарт"	11
"Юнісон"	12
Східно-промисловий банк	14
"Портал"	14
"Ринкові технології"	15

Таблиця 9. Банки, що мають найбільшу і найменшу питому вагу адміністративних та інших операційних витрат за результатами діяльності в 2013 році

Банки, що мають найбільшу (≥ 75%) питому вагу адміністративних та інших операційних витрат	Значення показника, %
"Гефест"	100
Держзембанк	98
Український банк реконструкції та розвитку	96
"Розрахунковий центр"	96
Східно-промисловий банк	94
"Авангард"	91
Інвестиційно-трастовий банк	91
Фінексбанк	84
СЕБ-корпоративний банк	84
"Юнісон"	83
"Ренесанс-капітал"	81
"Михайлівський"	79
"Портал"	79
"Центр"	78
Альпарі-банк	78
Комерційний індустріальний банк	77
Банки, що мають найменшу (≤ 15%) питому вагу адміністративних та інших операційних витрат	Значення показника, %
ДіВі-банк	5
"Аксиома"	8
Класикбанк	9
Унікомбанк	9
Грін-банк	10
Фортуна-банк	11
Реал-банк	13
Укресімбанк	13
"Національні інвестиції"	14
"Конкорд"	15

із них дійсно мають значні обсяги залучених строкових коштів (переважно фізичних осіб). Тому закономірно фіксують суттєві абсолютні і відносні витрати на сплату відсотків за цими пасивами. Проте наявність у таблиці 8 нових банків ("Розрахунковий центр", "Гефест", "Авангард", Держзембанк, Інвестиційно-трастовий банк, "Михайлівський", "Юнісон", "Портал") як таких, що мають незначну питому вагу процентних витрат у структурі валових витрат, також має пояснення. Ці банки ще не встигли сформувати значний портфель строкових зобов'язань і, відповідно, мають за ним порівняно невеликі процентні витрати.

Питома вага адміністративних та інших операційних витрат (що охоплюють витрати на персонал, оренду, утримання основних засобів, господарські, комунальні, транспортні витрати тощо) в цілому по банківській системі в останні роки коливається в межах від 21 до 35%, а за 2013 рік становить 32%.

Таблиця 9 містить перелік банків, що мають найбільшу і найменшу питому вагу адміністративних та інших операційних витрат.

Стосовно банківських установ, які мають відносно невелику частку адміністративних та інших операційних витрат (нижня частина таблиці 9), то це не є свідченням якоїсь аномальної економії даних банків на персоналі чи господарських витратах, а є лише ознакою відносно значних процентних, комісійних витрат і витрат на форму-

вання страхових резервів у структурі видатків. Натомість потрапляння у верхню частину цієї таблиці нових банків ("Гефест", Держзембанк, "Розрахунковий центр", "Авангард", Інвестиційно-трастовий банк, "Юнісон", "Михайлівський", "Портал") як таких, що демонструють значну питому вагу адміністративних та інших операційних витрат, також має пояснення. Адже ці банки, перебуваючи на початковому етапі свого розвитку, здійснюють відносно великі непроцентні витрати на персонал, оренду, утримання основних засобів, господарські, комунальні, транспортні видатки порівняно з відносно незначними витратами на сплату відсотків, формування резервів та комісійними.

Ще одним показником, який характеризує ефективність витрат банку, є коефіцієнт CIR (Cost Income Ratio) – відношення адміністративних та інших операційних витрат до валового доходу. Зрозуміло, що чим менше значення цього показника, тим ефективніше (за інших рівних умов) функціонує банківська установа. Значення цього коефіцієнта для банківської системи в цілому за 2013 рік становило 32% порівняно з 34% за 2012-й та 35% – за 2011 рік. Поступове зменшення значення цього показника для банківської системи в цілому свідчить про послідовне оздоровлення структури витрат завдяки підвищенню їхньої ефективності. Таблиця 10 містить перелік банків, котрі мають найменші та найбільші значення цього показника.

Високе відношення адміністративних та інших операційних витрат до валового доходу в деяких банків можемо також пояснити тим, що певний банк у звітному році мав значне падіння рівня валового доходу або ще "не встиг" досягнути прийняттого рівня доходності при тому, що всі прямі витрати на забезпечення власної діяльності (персонал, оренда,

Таблиця 10. Банки, що мають найменше і найбільше відношення адміністративних та інших операційних витрат до валового доходу за підсумками 2013 року

Банки, що мають найменше (≤ 15%) відношення адміністративних та інших операційних витрат до валового доходу	Значення показника, %
ДіВі-банк	5
"Аксиома"	8
Унікомбанк	9
Класик-банк	9
Грін-банк	10
Фортуна-банк	11
Укресімбанк	13
Сітібанк	13
"Альянс"	14
"Національні інвестиції"	14
"Конкорд"	14
Банки, що мають найбільше (≥ 80%) відношення адміністративних та інших операційних витрат до валового доходу	Значення показника, %
Інвестиційно-трастовий банк	187
"Преміум"	136
Держзембанк	126
"Портал"	99
Український банк реконструкції та розвитку	96
"Гефест"	95
"Розрахунковий центр"	93
Піреус-банк МКБ	92
"Михайлівський"	89
"Авангард"	87
Східно-промисловий банк	86
"Юнісон"	83
Правекс-банк	81
Фінексбанк	80

Таблиця 11. Банки, що сплатили до бюджету найбільші (≥ 10 млн. грн.) суми податку на прибуток протягом 2013 року

Назва банку	Сума сплаченого податку на прибуток, тис. грн.
Приватбанк	278 336
Ощадбанк	278 222
Райффайзен-банк "Аваль"	245 679
Укресімбанк	128 800
Креді Агриколь-банк	99 498
ОТП-банк	88 770
Перший український міжнародний банк	88 242
Сітібанк	76 371
Укрсоцбанк	70 866
ВІЕЙБІ-банк	67 438
Дочірній банк Сбербанку Росії	65 236
Укрсіббанк	49 281
"Надра"	37 554
ВТБ-банк	33 113
Альфа-банк	33 047
Прокредит-банк	29 795
"Русский стандарт"	15 476
Платинум-банк	14 636
ВІЕс-банк	14 525
"Південний"	12 657
ІНГ-банк Україна	12 409
Всеукраїнський банк розвитку	11 454
Укрбізнесбанк	10 292

охорона, комунальні платежі тощо) він уже сплачує в повному обсязі. Передусім це стосується таких новостворених протягом 2013 року банків: Інвестиційно-трастовий банк, Держзембанк, "Портал", "Гефест", "Розрахунковий центр", "Михайлівський", "Авангард", "Юнісон".

Одним з основних показників діяльності будь-якого суб'єкта підприємства є абсолютний розмір фінансового результату. Значення фінансового результату для банківської системи в цілому за підсумками 2013 року становить 1.4 млрд. грн. При цьому в 2012 році прибуток становив 4.9 млрд. грн. За результатами діяльності в 2013 році абсолютна більшість (160) банків має додатне значення цього показника, поточні збитки констатують лише 20 банківських установ (за підсумками 2012 року кількість прибуткових банків становила 156, збиткових – 19).

Збитковість банку протягом звітного періоду може бути викликана низкою об'єктивних причин, серед яких: необхідність формування страхових резервів під активні операції (у

тому числі і під "нові" кредити), стрімке зростання портфеля відносно "дорогих" роздрібних депозитів, підвищення відсоткових ставок за депозитами з метою збереження необхідного обсягу портфеля пасивів, розширення мережі відділень тощо. Отже, для великого й адекватно капіталізованого банку одноразова (за один рік) фіксація збитку також не є чимось аномальним або критичним.

Банк, як і будь-яка інша комерційна структура, що працює з метою отримання максимального прибутку в інтересах своїх власників, повинен щоквартально сплачувати податок на прибуток. Витрати на сплату податку на прибуток усередині банківської системи за 2013 рік становили 1.6 млрд. грн. (за 2012 рік – 379 млн. грн.). Таблиця 11 містить перелік банків, які сплатили до бюджету найбільші (≥ 10 млн. грн.) суми податку на прибуток протягом 2013 року.

У випадку, якщо той чи інший банк з різних причин не бажає фіксувати поточний прибуток і сплачувати з нього відповідний податок, існують кілька інструментів мінімізації фінансового результату. Найпростіший і найпоширеніший із них – поповнення страхових резервів. Адже будь-який банк має кредитний портфель, цінні папери, дебіторську заборгованість та інші активи, під які необхідно формувати

резерви. У разі потреби банк має технічні можливості штучно погіршувати чи поліпшувати якість окремих активів, відповідно їх класифікуючи. Тобто залежно від поточної ситуації та власних потреб – "малювати" прибуток чи збиток потрібного розміру.

Не можемо стверджувати, що такі маніпуляції мають масовий характер чи несуть суттєву загрозу наповненню бюджету (враховуючи, будемо відверті, незначні суми податку на прибуток, які сплачує банківський сектор порівняно з іншими галузями економіки). Проте технічні можливості "оптимізації" оподаткування банків існують і можуть використовуватись окремими учасниками ринку. У цьому контексті слід особливо відзначити банки, наведені в таблиці 11, як такі, що беруть активну участь у формуванні податкових надходжень до бюджету.

ВИСНОВКИ

1. У структурі доходів банківської системи в 2009–2013 рр. домінують процентні доходи (80–85%), комісійні доходи становлять 11–14%, доходи від торговельних операцій не перевищують 1–3%.

2. У структурі витрат банківської системи домінують процентні витрати (38–49%), адміністративні та інші операційні витрати становлять 21–35%, відрахування до страхових резервів дорівнюють 15–38%, комісійні витрати становлять 2% від валових витрат.

3. У статті наведено банки, показники доходів і витрат яких за результатами діяльності в 2013 році найсуттєвіше відрізняються від середніх по банківській системі. Жоден із зазначених показників сам по собі, безвідносно до інших, не є остаточним свідченням стабільності чи негараздів у тій чи іншій банківській установі. Проте потенційним клієнтам, вкладникам, інвесторам, іншим банкам рішення про співпрацю з певним банком слід приймати зокрема з урахуванням аналізу структури його доходів і витрат.

4. Новостворені протягом звітного періоду банківські установи на початковій стадії свого розвитку закономірно можуть мати спотворену структуру доходів і витрат. Зокрема, надмірну питому вагу процентних або комісійних доходів, незначні процентні витрати, значні відносні адміністративні та інші операційні витрати. З часом ці диспропорції розвитку нових банків мають поступово вирівнятися. □